

конкретного суспільства (соціуму), що відповідає його потребам, усвідомлюючи цілі та мету його розвитку. При цьому освіта, включаючи людину до великого простору суспільно значущих цінностей, формуючи універсальні моделі поведінки та ціннісні установки, сприяє засвоєнню нею значущих загальнолюдських (у нашому випадку – соціокультурних) цінностей.

Висновки. Головним завданням гуманітарної політики держави є створення умов для освоєння молоддю особистістю багатогранного потенціалу соціокультурних знань в процесі свого розвитку. Соціальні замовлення формують в сучасному суспільстві нові практики культурних процесів: формування суспільства сталого розвитку; зростання активності населення України; спроможність інноваційних змін; культура суспільства є основою та засобом мотивації його розвитку. Наш досвід використання соціокультурних знань під час навчання школярів та студентів й було використано для написання статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паламарчук Л. Відбір етногеографічного навчального матеріалу в процесі формування соціокультурної складової змісту географічної освіти / Л. Паламарчук // Вісн. Прикарпат. ун-ту.; Сер. «Педагогіка»: зб. наук. пр. – Івано-Франківськ, 2010. – Вип. XXXI. – С. 158-165.
2. Паламарчук Л.Б. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на формування та реалізацію соціокультурної складової змісту шкільних курсів географії / Л.Б. Паламарчук // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 7 (60). – С. 217-225.
3. Паламарчук Л.Б. Соціокультурна складова змісту шкільних курсів географії: теорія і практика: моногр. / Л.Б. Паламарчук. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 412 с.
4. Пальчевський С.С. Гуманізація шкільної географічної освіти як засіб розвитку творчих здібностей учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (географії)» / С.С. Пальчевський. – К., 1995. – 24 с.
5. Пальчевський С.С. Методика ХЕТ-ВОД у викладанні шкільного курсу фізичної географії / С.С. Пальчевський // Наук. зап. Рівнен. держ. пед. інституту. – Рівне, 1998. – Вип. 1. – С. 18-24.
6. Пальчевський С. Сугестопедична технологія на уроках географії / С. Пальчевський // Географія та основи економіки в шк. – 2006. – № 4. – С. 43-47.

Л.Б. ПАЛАМАРЧУК. СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ЗНАНИЯ КАК ГУМАНИСТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ИЗУЧЕНИЕ ГЕОГРАФИИ

Резюме. В статье раскрывается роль социокультурных знаний в процессе изучения географии как гуманистическая основа образовательного процесса. Социокультурные знания являются базовой основой в процессе формирования географической культуры, способствуют развитию теоретических положений и идей гуманизации школьной географии. Содержание учебного географического материала социокультурного направления формирует гуманистическое мировоззрение молодежи.

Ключевые слова: социокультурные знания, гуманизация образования, географическое образование, учебно-воспитательный процесс.

L.B. PALAMARCHUK. SOCIOCULTURAL KNOWLEDGE AS HUMANISTIC BASIS OF STUDY OF GEOGRAPHY

The summary. In the article considered the role of sociocultural knowledge during a study to geography, as humanistic basis of educational process. Sociocultural knowledge are basis of forming of geographical culture, assist to development of theoretical positions and ideas of humanizing of school geography. Through maintenance of educational geographical material of sociocultural direction the formed humanistic ideology of young man.

Key words: sociocultural knowledge, humanizing of education, geographical education, educational process.

Рекомендовано до друку.

Д-р психол. наук, проф., дійсн. член НАПН України І.Д. Бех.

Одержано редакцією 11.02.2016 р.

УДК: 370.13.42 + 374.8

С.М. КАЛАУР

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ

Резюме. В статті обґрунтовано необхідність використання системного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів. Охарактеризовано основні суперечності, які покладено в основу формування професійної компетентності в сфері конфліктної взаємодії в соціальній сфері. Зосереджено головну увагу на трьох концептах (теоретичному, методологічному й технологічному), що передбачають оптимізацію діяльності з урахуванням специфіки професій майбутнього соціального педагога і соціального працівника в процесі їх неперервної професійної підготовки («молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр»). Розкрито методи, які доцільно використовувати під час професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання професійних конфліктів.

© С.М. Калаур, 2016

Ключові слова: системність, професійна підготовка, розв'язання конфліктів, майбутні фахівці, соціальна сфера.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Соціальний працівник та соціальний педагог у своїй професійній діяльності, в обов'язковому порядку, безпосередньо дотичні до розв'язання різноманітних проблем конфліктологічного характеру. Саме тому, ще під час навчання у вищому навчальному закладі у майбутніх фахівців доцільно формувати високий рівень готовності до розв'язання конфліктів. Професійна діяльність фахівця соціальної сфери спрямована на реалізацію державних програм: соціального захисту безробітних і бездомних; соціальної адаптації осіб з психічними вадами; соціальних гарантій військовослужбовцям; соціальної адаптації та працевлаштування підлітків та молоді; соціальної допомоги хворих на ВІЛ-інфекції; соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Як результат, під час виконання своїх професійних обов'язків у майбутнього фахівця можлива відкрита чи опосередкована конфліктологічна взаємодія як з клієнтами, так із своїми колегами чи партнерами.

Аналіз останніх досліджень. Дані сучасних психолого-педагогічних досліджень фіксують той факт, що конфлікти сприймаються основними суб'єктами взаємодії як неминуче явище, з яким необхідно не тільки рахуватися, але й активно впливати на нього з метою запобігання негативних наслідків і реалізації конструктивних можливостей конфліктної взаємодії. З огляду на цей факт, предметом чисельних сучасних досліджень науковців стали форми вияву конфліктів, їх причини, поведінкова характеристика суб'єктів, схильних до конфліктної взаємодії. Зокрема, проблема конфліктів є фундаментальною для психологічної науки, де активно досліджуються сутність, підходи до виникнення конфліктів, зміст протиріч, які визначають їх конструктивний або деструктивний характер (М. Дойч, А. Ішмутаров, В. Мерлін, Е. Еріксон, З. Фрейд, та ін.). Вагому роль конфлікти відіграють і в соціальному житті людини та міжособистісних відносинах, тому активно досліджуються соціологами (Р. Дарендорф, А. Дмитрієв, Л. Козер, В. Кудрявцев, К. Левін, Б. Ломов, А. Морозов та ін.). У педагогічній науці українськими конфліктологами також накопичений значний науковий потенціал. Так, вивчалися: педагогічні механізми попередження й вирішення конфліктів (П. Ковальчук, Н. Мамієва та ін.); конфлікти у суспільній діяльності (Г. Ложкін, О. Кисельова та ін.); основи конфліктології та теорії переговорів (М. Цюрупа); розв'язання конфліктів в соціальній роботі (П. Сулімова); виникнення та розв'язання конфліктів під час педагогічної взаємодії (Н. Грішина, М. Пірен та ін.); можливості конфліктів у підвищенні ефективності педагогічного спілкування (А. Гірник, І. Зязюн, В. М'ясищев, В. Пантюшин та ін.). Загальні підходи до висвітлення конфліктологічної компетентності фахівців отримали наукове обґрунтування у працях В. Андрєєва, В. Журавльова, Н. Грішиної.

Аналіз наукових праць з проблеми дослідження вказує на той факт, що окремі питання організації фахової компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери у цілому, та конфліктологічної зокрема, лише опосередковано перебували в центрі уваги науковців. Зокрема, напрацювання А. Лукашенка розкривають педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності вчителя; дослідження С. Баникіної присвячені формуванню конфліктологічної компетентності майбутніх учителів; у публікаціях І. Козич обґрунтовано формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах навчання в магістратурі; у роботах Л. Мухіної представлено загальні підходи до розгляду поняття конфліктологічної компетентності як складової професійної компетентності викладача ВНЗ; методичні засади конфліктологічної культури майбутніх фахівців соціономічних професій відображено в дослідженні Т. Браніцької. У ракурсі проблематики нашого дослідження інтерес становлять наукові праці Р. Вайноли, І. Звереві, А. Капської, І. Козубовської, Л. Мішик, Н. Олексюк, В. Поліщук про особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників у вищих навчальних закладах.

Відаючи належне теоретичній і практичній значущості праць вчених, констатуємо, що стан наукової розробленості сучасних проблем формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів не можна вважати задовільним. Це обумовлюється рядом факторів: професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників зазнає певних змін у контексті реорганізації вищої освіти в нашій країні, а також змінюються функціональні обов'язки фахівців соціальної сфери; на сьогоднішній день в Україні не проводилися ґрунтовні комплексні дослідження в галузі розробки педагогічної системи під час неперервної підготовки; не стала предметом ґрунтовного вивчення методика проектування навчального простору в контексті поглиблення теоретичних знань з конфліктології.

Ці аспекти й були покладені в основу написання статті, **мета** якої спрямована на проведення аналізу доцільності розробки системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Л. Подоляк [7] сьогодні докорінно змінюється стратегія професійної підготовки фахівців із вищою освітою. Головним стає пошук і відбір наукової інформації, яка необхідна студентів для подальшого вдосконалення професійної діяльності, причому «конкурентоздатність фахівця з вищою освітою базується не на сумі засвоєних під час навчання знань, а на умінні їх творчого застосування та здатності самостійно поповнювати і здобувати» [7, 23]. Ми повністю погоджуємось із думкою В. Кременя [1] у тому, що стратегічна мета розвитку вищої освіти полягає у професійній підготовці такої особистості, яка «здатна до ефективної життєдіяльності у ХХІ столітті» [3, 231]. З огляду на наведені аргументи, доцільно цілеспрямовано працювати для удосконалення професійної компетентності фахівців, які після закінчення навчання прийдуть на роботу у соціальну сферу, яка сама по собі має багато конфліктних ситуацій.

Встановлено, що у структурі професійної компетентності випускника вищого навчального закладу, що отримує освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» і «магістр» вагому роль відіграє готовність до розв'язання конфліктів, що передбачає наявність ґрунтовних теоретичних знань та сформованість практичних умінь і навичок у галузі професійних і особистісних конфліктів. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, дослідження практичних механізмів організації професійної підготовки фахівців з ОКР «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр» у ВНЗ та особистий досвід педагогічної діяльності дозволив виявити певні *суперечності*:

на соціально-педагогічному рівні – між:

- вимогами, що ставляться з боку організації професійної підготовки у зв'язку із модернізацією освітньої галузі, а також з змісті вимог з боку роботодавців (при модернізації соціальної сфери) і з боку суспільства (перегляд іміджу професій) та дещо застарілими підходами, які ще зберігаються у підготовці фахівців на основі недостатньо активного розвитку готовності до діяльності з розв'язання конфліктів;
- необхідністю проектувати процес цілісної неперервної професійної підготовки в галузі розв'язання конфліктів майбутніми фахівцями соціальної сфери у відповідності з державним освітнім стандартом, освітньо-кваліфікаційною характеристикою і недостатньою підготовленістю викладацького складу навчальних закладів до цієї предметно-методичної діяльності в силу нерозробленості методичних підходів;

на науково-теоретичному рівні – між:

- розвитком конфліктології науки, досліджень загального змісту професійної компетентності та недостатньою розробкою сучасних науково обґрунтованих, валідних підходів й методик формування готовності до розв'язання конфліктів майбутніми фахівцями соціальної сфери у процесі неперервної професійної підготовки;
- посиленням позицій акмеологічного, системного та компетентнісного підходів в освітній парадигмі для гарантування досягнення якісного результату у формуванні готовності до розв'язання конфліктів та інертною традиційною системою організації фахової підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери;
- перспективою застосування в практиці освітньої діяльності навчально-методичних комплексів з дисциплін, що формують у студентів високий рівень готовності до розв'язання конфліктів і недостатнім рівнем наукового обґрунтування їх змісту та використання інноваційних інтерактивних методів у їхній реалізації;

на науково-методичному рівні – між:

- об'єктивною потребою неперервності й наступності у формуванні готовності до розв'язання конфліктів майбутніх у фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр» як основи професійної компетентності та слабкою розробленістю науково-методичного забезпечення означеного педагогічного процесу;
- значним потенціалом навчальних дисциплін, які мають конфліктологічну спрямованість і недостатнім використанням педагогічних інноваційних технологій при їх викладанні.

Зупинимося на характеристиці концептуальних підходів, які ґрунтуються на сучасних положеннях про організацію професійного навчання й базуються на Концепції розвитку соціальної сфери, підходах до неперервної організації навчання та вдосконалення професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. Концепція полягає в розкритті багатогранної психолого-педагогічної системи проектування і організації конфліктологічної компетентності у процесі неперервної професійної освіти майбутніх фахівців соціальної сфери, що базується на трьох концептах (теоретичному, методологічному й технологічному) та передбачає оптимізацію цієї роботи з урахуванням специфіки професій соціального педагога і соціального працівника, а також ефективності її здійснення в період реформування вищої освіти в Україні. В основу концепції покладено конкретні положення.

З позиції *теоретичного* концепту педагогічна організація неперервного професійного навчання майбутніх фахівців соціальної сфери – це особливий вид інноваційної діяльності суб'єктів освітнього середовища, за допомогою якого створюються належні умови для формування професійної компетентності особистості у цілому та готовності до розв'язання конфліктів у процесі професійної підготовки як її окремого показника. З огляду на це, характеристиками освітнього середовища навчальних закладів у системі неперервної освіти (коледжі, ВНЗ, заклади післядипломної освіти) мають стати: керованість і самоорганізація, що дозволяють ефективно взаємодіяти всім суб'єктам; відкритість як активна форма взаємодій суб'єктів, що дозволяє вдосконалювати професійну компетентність у цілому та поглибити знання в галузі розв'язання конфліктів зокрема; полікомпетентність як показник якості професійної підготовки та інтегральний показник навчальних ресурсів освітнього середовища, що забезпечує здатність майбутньому фахівцеві вирішувати особистісні та професійні конфлікти.

В основу професійної підготовки майбутніх фахівців ми поклали *системний* та *акмеологічний* підходи. Зазначимо, що у енциклопедії освіти основний акцент зроблено на тому, що «система підготовки фахівця виступає засобом, спрямованим на реалізацію мети» [4, 516]. Н. Кузьміна розглядає систему як цілісне утворення, «яке має свою історію, свої етапи розвитку, свої традиції, взаємодію частин всередині системи» [5, 13–14]. Отже, педагогічну систему розглядаємо як інтегративний об'єкт педагогічної оптимізації, яка об'єднує педагогічні об'єкти. Вкрай необхідним для нашого подальшого дослідження є конкретне виокремлення системних параметрів та способів оптимізації педагогічної системи у реальності, які задекларовані Г. Щедровицьким [8; 9]. Зокрема, система повинна включати:

- 1) певний набір діяльнісних засобів, на основі яких досліджується об'єкт;
- 2) конкретні дії (операції), які застосовують у відношенні до об'єкта;
- 3) «табло свідомості» дослідника, на якому з'являються образи, що фіксують досвід його дослідницької роботи;
- 4) певні норми і схеми організації дослідницької діяльності.

Таким чином розробка педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів передбачає тривалість у часі, наявність в єдиній системі конкретних підсистем, кожна з яких об'єднує конкретні елементи (складові), що володіють функціональними якостями. На основі дедуктивного аналізу наукових напрацювань фахівців, ми розглядаємо педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів як чітко упорядковану конкретну множину взаємопов'язаних елементів, які мають власну структуру та чітку організацію.

Акмеологічний підхід на думку С. Архипової [2] та С. Пальчевського [6] безпосередньо базується на концепції професіоналізму. Зокрема, С. Архипова наголошує, що професіоналізм в акмеологічному розумінні це система, яка складається із чотирьох взаємопов'язаних підсистем: професіоналізму особистості, професіоналізму діяльності, нормативності діяльності і поведінки та продуктивної Я-концепції [2, 51]. Як стверджують науковці, акмеологічний підхід – це «базисна узагальнююча акмеологічна категорія, яка описує сукупність принципів, прийомів і методів, що дозволяють вирішити акмеологічні завдання та проблеми» [1, 226].

Особистісно-орієнтована освітня парадигма, що базується на акмеологічному підході є визначальною у формуванні та розвитку професійної компетентності та дозволяє визначити *методологічний* концепт через обґрунтування педагогічної системи, в якій закладено потенціал для формування професіоналізму фахівця соціальної сфери в конфліктному середовищі. Методологічний концепт включає комплекс підходів, на основі яких відбувається конфліктологічна підготовка майбутніх фахівців (гуманістичний, системний, акмеологічний, синергетичний, компетентнісний, культурологічний, ситуаційно-діяльнісний, рефлексивно-діяльнісний, особистісно-орієнтований, соціально-психологічний, професійно-технологічний), методики викладання дисциплін конфліктологічного спрямування («Основи конфліктології», «Соціальна конфліктологія», «Психологія конфлікту», «Основи соціального партнерства», «Управління професійними конфліктами» та внесення конфліктологічної складової у навчальні дисципліни циклу професійної та практичної підготовки), що дозволить визначити перспективність формування та розвитку готовності майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до розв'язання конфліктів у процесі неперервної професійної підготовки з урахуванням особливостей їхньої професії, а також на основні вимог до змісту освітньо-кваліфікаційної характеристики й освітньої професійної програми.

З методичної точки зору критерії ефективності організації навчального процесу виступають основою для цілеспрямованого моніторингу процесу формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів, який базується на діагностичному цілепокладанні, етапності, алгоритмічності, впровадженні педагогічних інновацій в організацію професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери з дисциплін, що мають конфліктологічне спрямування.

Розробляючи *технологічний* концепт ми виходили з того, що готовність майбутнього фахівця соціальної сфери до розв'язання конфліктів є ціннісним ресурсом особистості, фактором успішності у вирішенні професійних завдань, який пов'язаний із функціями і ролями, що відображені в професіограмі та освітньо-кваліфікаційній характеристиці. З технологічної позиції професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників включає: інноваційні принципи проектування навчального процесу у системі неперервної освіти «коледж – ВНЗ – підвищення кваліфікації»; розробку змісту професійної підготовки; ступеневу реалізацію процесу формування готовності у сфері розв'язання конфліктів, яка включає пропедевтичний, базовий, основний та післядипломний етапи організації професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

У цілому ми виходили з того, що професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів буде ефективною, якщо сутність її визначатиметься як особливий вид інноваційної поліфункціональної діяльності суб'єктів, за допомогою якої розробляються найбільш оптимальні шляхи виходу із особистісних і професійних конфліктних ситуацій. Вважаємо, що дієвість педагогічної системи буде ефективною, якщо вона міститиме підходи, принципи, компоненти, включатиме етапи (пропедевтичний, базовий, основний, післядипломний) та практичні засади й механізми її формування, які спрямовані на вдосконалення критеріїв і показників готовності розв'язання конфліктів у процесі неперервної професійної підготовки. Педагогічними умовами формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів визнано: створення мотиваційно-ціннісної та емоційно-стимулюючої бази організації навчального процесу; вдосконалення інтерактивного навчального середовища та застосування комплексу інноваційних і традиційних методів навчання під час викладання дисциплін конфліктологічного спрямування; змістовий супровід на основі розробки банку ситуативних професійних задач конфліктологічного змісту і визначення алгоритму їх розв'язання; використання потенціалу акмеологічного підходу у якості ресурсної бази для розробки навчально-методичних комплексів дисципліни. З метою вдосконалення компетентності фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у системі післядипломної освіти прогнозуємо запровадити андрогогічні підходи та впровадити інтерактивну тренінгову програму «Управління професійними конфліктами».

Для перевірки дієвості педагогічної системи використовувалися адекватні авторському задуму *методи* дослідження: теоретичні – аналіз офіційних і нормативних документів, філософських, лінгвістичних,

соціологічних, психологічних і педагогічних праць з метою обґрунтування педагогічної системи формування, розвитку та вдосконалення готовності фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у процесі неперервної професійної підготовки; порівняльно-педагогічний аналіз наукової літератури для уточнення сутності наукової дефініції «готовність до розв'язання конфліктів»; систематизація та узагальнення теоретичних положень для розробки складових педагогічної концепції організації неперервності професійної освіти фахівців соціальної сфери в зазначеному контексті та розробки професіограми; метод моделювання педагогічних процесів і явищ, який дав змогу розробити графічну модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів в процесі неперервної підготовки; структурно-системний аналіз, що забезпечив комплексність дослідження педагогічної системи; узагальнення й корекція теоретико-методичних позицій та експериментальних даних для наукового обґрунтування педагогічних підходів до формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у процесі професійної підготовки у системі «коледж – ВНЗ – післядипломна освіта»; емпіричні – моніторинг, анкетування, спостереження, тестування, інтерв'ювання, бесіди, аналіз продуктів діяльності, метод експертних оцінок для виявлення протиріч в методиці традиційного навчання; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності педагогічної системи.

Висновки. Встановлено, що знання сутності та специфіки конфліктів, які існують в соціальній сфері сприятимуть підвищенню професійної компетентності майбутніх фахівців. Вважаємо, що розробка та впровадження системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів дасть змогу суттєво підвищити професіоналізм фахівців соціальної сфери, допоможе уникати більшості деструктивних конфліктних ситуацій, виходити з конфліктів з гідністю, досягаючи консенсусу, відстоювати свою позицію, твердо та аргументовано дотримуватися обраного курсу в організації соціальної допомоги клієнтам, які її потребують.

Перспективи наших подальших досліджень будуть спрямовані на перевірку дієвості розробленої системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акмеология: учебное пособие / А.А. Деркач, В.Г. Зазікин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
2. Архипова С.П. Становлення професіоналізму соціальних працівників з акмеологічних позицій / С.П. Архипова // Акмеологія в Україні: наукове видання. – №1, 2010. – С. 50-59.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Методы системного педагогического исследования: учеб. пособ. / под ред. Н.В. Кузьминой. – М.: Народное образование, 2002. – 208 с.
6. Пальчевський С.С. Акмеологія: навч. посіб. для студ. ВНЗ / С.С. Пальчевський. – К.: Кондор, 2008. – 398 с.
7. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: навч. посіб. для магістрантів і аспірантів / Л.Г. Подоляк, В.Ю. Юрченко. – К.: Філ-студія, 2006. – 320 с.
8. Щедровицкий Г.П. Проблемы методологии системного исследования / Г.П. Щедровицкий // Избранные труды. – М.: Школа культурной политики, 1995. – С. 155-0196.
9. Щедровицкий Г.П. Система педагогических исследований (методологический анализ) / Г.П. Щедровицкий // Педагогика и логика. – М., 2003. – С. 16-200.

С.Н. КАЛАУР. ОБОСНОВАНИЕ ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТИ РАЗРАБОТКИ СИСТЕМИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ К РЕШЕНИЮ КОНФЛИКТОВ

Резюме. В статье обоснована необходимость использования системного подхода в профессиональной подготовке будущих специалистов социальной сферы к решению конфликтов. Охарактеризованы основные противоречия, лежащие в основе формирования профессиональной компетентности в сфере конфликтного взаимодействия. Сосредоточено основное внимание на трех концептах (теоретическом, методологическом и технологическом), предусматривающие оптимизацию деятельности с учетом специфики профессий будущего социального педагога и социального работника в процессе их непрерывного профессионального подготовки («младший специалист», «бакалавр», «магистр»). Раскрыты методы, которые целесообразно использовать во время профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к решению профессиональных конфликтов.

Ключевые слова: системность, профессиональная подготовка, развязывание конфликтов, будущие специалисты, социальная сфера.

S.M. KALAU. THE SUBSTANTIATION OF EXPEDIENCY OF DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN SOCIAL SPHERE TO SOLVE SOCIAL CONFLICTS

The summary. In the article the author substantiates the necessity of using a systematic approach in professional training of future professionals in social sphere to solve social conflicts. Contradictions that are the basis for the formation of professional competence in the field of conflict interaction in the social sphere were characterized. Attention is focused on three main concepts (theoretical, methodological and technological) that provide the

optimization of activities taking into account specificity of occupations of the future social teacher and social worker in the process of continuous professional training ("junior specialist", "Bachelor", "Master"). The methods that should be used in the professional training of future specialists of social sphere to resolve professional conflicts were revealed.

Key words: system, professional training, conflict resolution, future specialists, social sphere.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. С.А. Литвиненко.

Одержано редакцією 27.01.2016 р.

УДК: 37. 034 + 378. 14

Л.П. ПЕТРУК

НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Резюме. У статті розкрито соціально-педагогічну спрямованість народних традицій та їх вплив на процес соціалізації особистості в контексті педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського

Ключові слова: народні традиції, виховання, соціалізація, особистість, соціальна педагогіка, народна педагогіка, сім'я, педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського,

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні існує гостра потреба у створенні ефективної, науково-обґрунтованої системи соціального виховання, яка змогла б захистити молоде покоління від моральної кризи, бездуховності, зневіри у майбутнє. Створення такої системи потребує глибокого вивчення і врахування того соціально-педагогічного досвіду, який вироблений попередніми поколіннями українців та провідними педагогами минулого й сьогодення. Процес соціалізації індивідуума передбачає засвоєння ним того соціокультурного досвіду, який залишили йому у спадок попередні покоління. Людина, яка вивчила і повторила цей досвід, стає невід'ємною частиною свого народу, нації, людства. Найбільш природній шлях вивчення соціокультурного досвіду попередніх поколінь є прилучення індивіда до народних традицій, звичаїв, обрядів. А звідси випливає, що саме народні традиції є одним із ефективних чинників соціалізації особистості, оскільки вони здійснюють функції передачі соціальних норм поведінки, культурних і духовних надбань попередніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значимими для ретроспективного аналізу становлення й розвитку українських народних традицій є наукові праці Б.Грінченка, М.Костомарова, П.Куліша, І.Нечуя-Левицького, І.Франка, Т.Шевченка. Такі відомі педагоги як К.Ушинський, О.Духнович, Г.Ващенко, А.Макаренко розкрили соціально-педагогічну сутність народних традицій та їх вплив на формування особистості дитини.

Актуальними виявилися ті праці, які стосуються етновиховання дітей і молоді та "входження" їх у суспільство за допомогою народної культури.

Цим проблемам присвячені праці Є.І.Сявавко, М.Г.Стельмаховича, П.Р.Ігнатенка, О.В.Ковальчука, Ю.Д.Руденка, В.П.Струманського, Н.В.Лисенко, Р.Ф.Кирчів та ін. [1; 6]. Дослідженням джерел української етнопедagogіки, її структури, змісту, методів і засобів займалися М.Л.Струнка, В.М.Онопа, О.І.Литвинюк, Т.І.Мацейків, О.А.Дорошенко. Значна увага в педагогічній теорії і практиці сьогодні приділяється проблемам української етнопедagogіки в контексті розбудови національної школи, використанню етнопедagogіки в навчально-виховній роботі школи (О.О.Любар, Д.Т.Федоренко, О.В.Карпенко, Д.І.Мельник, Р.П.Расевич, С.О.Нікітчина та ін.). Оскільки першоосновою становлення особистості, прищеплення їй відповідних моральних цінностей українська етнопедagogіка вважає сім'ю, тому природно, що низка сучасних досліджень стосується проблем виховання дітей в родині і на родинних традиціях (М.І.Гей, Л.К.Грицюк, Н.І.Степанова, І.В.Козубовська та ін.). Серед багатьох вітчизняних вчених-педагогів, які вбачали у народних традиціях потужний соціалізуючий потенціал особистості підростаючого покоління, виокремлюється постать педагога-новатора 20 століття В.О.Сухомлинського. **Метою** даної публікації є розкриття соціально-педагогічного змісту українських народних традицій та їх впливу на процес соціалізації особистості у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складовою частиною процесу соціалізації особистості є соціальне виховання, яке забезпечує соціально-організаційну діяльність всіх інституцій виховання, спрямоване на формування позитивного досвіду поведінки особистості в суспільстві. Поняття «соціалізація» розглядається як процес засвоєння людиною систем знань, норм і цінностей, соціального досвіду, соціальних якостей і рис, соціальних ролей, зразків поведінки. Завдяки соціальному вихованню людина оволодіває необхідними для життя в суспільстві соціальними, духовними та емоційними цінностями (знаннями, переконаннями, вміннями, нормами, відносинами, зразками поведінки).

У науковій літературі сутність поняття «соціалізація» трактується в такій послідовності: як процес освоєння та засвоєння особистістю суспільних відносин, норм поведінки та системи цінностей, які існують в певному суспільстві (Є.М.Борискін); як процес поступового переведення суспільних норм та ідеалів в особистісні установки і цінності (Н.О.Ярмоленко); як процес засвоєння особистістю соціального досвіду суспільства в цілому та мікросередовища, до якого вона належить (Г.П.Медведев, Б.Г.Рубін).

© Л.П. Петрук, 2016